

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - winter 2025 - jaargang 39

Nieuw boek over landschapsarchitect Samuel Voorhoeve

Gratis ecologisch tuinadvies door tuintolken

Struinen door de Bovenste Polder bij Wageningen

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 – 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 06 – 26 61 63 54,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 – 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 – 31 01 05

Bestuurslid / Website-beheer

Han van Kaam, h.vankaam@gmail.com, 06 – 18 93 59 25

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 – 53 65 89 50

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
06 – 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 – 31 94 90

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 – 31 51 17

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 – 334 18 25 / 06 – 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 – 333 31 39 / 06 – 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 – 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 – 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 – 334 30 77

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 – 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 – 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 – 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 – 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Werkgroep Vleermuizen

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 – 31 01 05

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 – 351 29 27

E-mail: gelderland@ivn.nl

Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

Medewerkers IVN Gelderland: www.ivn.nl/provincies/gelderland/medewerkers-ivn-gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 – 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'. Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur.

Foto's

De foto's van de voorpagina zijn gemaakt door Hetty Kroese (de bovenste foto van de Bovenste Polder in Wageningen) en Karel Noy (de onderste foto van de roodborst). De foto op de achterzijde maakte Edith Gerritsma.

IVN Zuidwest Veluwezoom - winter 2025 - jaargang 39

Van de voorzitter

‘Cognitieve dissonantie’. Geen woorden om dagelijks te gebruiken, maar afgelopen tijd liep ik er regelmatig tegenaan en het begrip spreekt mij ook wel aan. Matthijs Schouten, de bekende bioloog filosoof, gebruikt het om aannemelijk te maken dat we eigenlijk wel weten dat het niet goed gaat met het klimaat en de natuur en dat wij als mensen daar een grote bijdrage aan leveren. Maar bewust of onbewust stoppen we het weg, we ontkennen het alsof we er niets mee te maken hebben. We richten onze aandacht op andere zaken die we belangrijk vinden. En als we kijken naar het rijtje hoofdpunten bij de onlangs gehouden verkiezingen zijn er genoeg voor handen. Bouwen, defensie, bestaanszekerheid om er maar enkele te noemen. En helaas illustreren de partijleiders regelmatig hun cognitieve dissonantie. Het is maar de vraag of de ‘klimaatdrammer’ met zijn partij voldoende kracht heeft om hier iets tegen te doen in het belang van ons allemaal. Matthijs legt ook uit dat we twee belangrijke belevingswerelden kunnen onderscheiden. De een is fysisch-mathematisch met als gevolg geloof in technische oplossingen. De ander is gedreven door het gevoel, het minder verklaarbare. Deze belevingswereld aanspreken is nodig om tot klimaatactie over te gaan en verder te komen dan de schamele resultaten van de klimaatconferentie in Brazilië. De aangename waarnemingen dat sommige zomerplanten in onze tuin tot half november in bloei staan en dat je overal nog goede paddenstoelen ziet, helpen niet mee om de ernst van de situatie in te zien. Bedreigingen als soortenverlies, droogte en overstromingen zijn niet zo zichtbaar in je eigen omgeving.

Simone Saarloos stopt na dertien jaar als eindredacteur van de Zuidwester. In deze periode is het een volwassen blad geworden dat van twee naar viermaal per jaar verschijnt en een goed georganiseerde opbouw en procesgang heeft. Een hele prestatie van haar en de redactie. Een van hen, Mary de Jong, is ook gestopt omdat zij een nieuwe drukke baan heeft gekregen. Deze redactieleden kunnen samen terugkijken op een productieve periode. Ondertussen wordt gewerkt aan vervanging. Sep van de Voort zal de vormgeving en de aanlevering naar de drukker voor zijn rekening nemen. Ik wens jullie veel leesplezier met dit winternummer. En denk bij het lezen soms aan cognitieve dissonantie en jouw plannen.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Kristalheldere belletjes in de tuin
- 5 'Hoogtelijnen'
- 6 Tuintolken
- 7 De blauwe reiger
- 8 De Bovenste Polder
- 11 Amerikaanse eik
- 12 Koele kikkers. Lezingen
- 13 Werkgroep Landschapsonderhoud. Brochure wandeling
- 14 Kort van stuk
- 15 Activiteitenprogramma

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Maria van Kempen,
Edith Gerritsma en Simone
Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

Simone Saarloos

Gelria 3

6871 EE Renkum

06 55 15 69 18

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van
kopij voor het voorjaarsnummer
is 21 februari 2026.

Kristalheldere belletjes in de tuin

TEKST EN FOTO ROODBORST: SEP VAN DE VOORT.
HERFSTFOTO: EDITH GERRITSMA

De zomertijd is afgesloten en de wintertijd weer ingegaan. Een uurtje langer slapen, maar dat kun je ook wel gebruiken als voorbereiding voor de donkere dagen die komen gaan. De natuur staat nog even in vuur en vlam van alle prachtig gekleurde bladeren die zich met de laatste vezels nog net kunnen vasthouden. Een flinke herfststorm en ook deze juweeltjes worden ons ontnomen. Dan rest ons niets dan kale takken en het groene grut aan de naaldbomen en wat struiken.

U raadt het al, niet bepaald mijn seizoen, al kan de lichtval in deze tijd van het jaar zelfs deze troosteloze omgeving prachtig doen oplichten. Het helpt ook al niet dat er voor het oor maar weinig te genieten valt. De meeste vogels scholen samen met grote groepen soortgenoten en zijn stillletjes op zoek naar voedsel. Soms hoor je een kort lied van een winterkoning, maar zelfs die heeft er voorlopig weinig fiducia in.

De grote uitzondering op deze regel is de roodborst, die ook in de winter last heeft van territoriumdrift en vindt dat andere soortgenoten van zijn terrein af moeten blijven. Deze winter heeft een roodborst onze tuin uitgekozen als zijn terrein en ik ben er maar wat blij mee.

Als ik door de week thuis zit te werken met het raam op een kier voor de frisse lucht, hoor ik vrijwel de hele dag zijn lied: een kristalhelder belletje, vaak ergens halverwege een boom. Een kort liedje dat als lichte druppels water tinkelend door de tuin rolt. Dan denkt ie weer even na over een nieuwe improvisatie en laat even later het resultaat horen. Heel rustig en beheerst, zo'n liedje waardoor de stilte erom heen nog stiller wordt. Niet dat de roodborst nou zo'n vriendelijk vreedzaam vogeltje is.

De meeste vogels leven buiten het broedseizoen vredig samen met soortgenoten en zoeken de veiligheid van de groep op. Zelfs een opgewonden standje als de meerkoet die in het voorjaar iedereen woedend van zijn erf af veegt, lijkt in deze tijd van het jaar te genieten van het gezelschap van tientallen of nog meer mede-meerkoeten. Zo niet de roodborst. In het broedseizoen kan deze nog net het gezelschap van een partner velen omdat het anders rap gedaan zou zijn met de soort, maar daarna moet het dan ook afgelopen zijn met die flauwekul. Wegwezen uit het territorium! Dat merk ik ook als ik de tuin in loop: het is meteen uit met de mooie liedjes en meneer (of mevrouw, ik weet het niet) priemt met zijn kraalooigjes verontwaardigd mijn kant op en foetert mij met snerpande piepen uit. En bang uitgevallen is hij niet. Waar alle andere vogels ver uit mijn buurt blijven als ik even in de tuin

geniet van het winterzonnetje, komt ie toch even poolshoogte nemen of ik niet iets eetbaars op de grond laat vallen. Ook als ik onkruid aan het wieden ben, scharrelt hij dicht in de buurt om te kijken wat er in de omgewoelde grond naar boven komt. Als ik weer op mijn werkkamer zit te ploeteren en onze roodborst weer tevreden heer en meester in zijn gebiedje zit te wezen, kan ik weer genieten van zijn fijnbesnaarde liedjes. Toch een fijne buurman in deze stille, donkere dagen!

‘Hoogtelijnen’

TEKST: MARIA VAN KEMPEN. FOTO RECHTSONDER: HENNY TAX

Op een morgen in november praat ik met Ruud Schaafsma over zijn nieuwe boek, ‘Hoogtelijnen’, over het werk van landschapsarchitect Samuel Voorhoeve. Ik heb het boek met plezier gelezen. Het is prettig geschreven en er staan veel kaarten en foto’s in.

“Hoe kom je, als liefhebber van beken op het idee dit boek te schrijven en waar vond je het materiaal ervoor?”

Ruud: “Twintig jaar geleden werkte ik samen met Arda Wijsbek voor het Waterschap. Arda woonde in Bato’s Wijk in Oosterbeek en zij wist veel over het werk van Voorhoeve. Zij vroeg mij een boek over hem te schrijven.”

Het bronmateriaal ligt in het hele land verspreid in gemeentelijke en provinciale archieven. Ruud kreeg hulp van enthousiaste heemkundegroepen. Hij genoot ervan particulieren te bezoeken, waarvoor Voorhoeve de tuin had aangelegd. Een deel van hen probeerde het ontwerp te handhaven en excuseerde zich voor een vervangen boom die bijna het huis was ingegroeid. Anderen vonden het maar niks, al die rondlopende paadjes en hadden de tuin nu lekker strak ingericht. Daar was Ruud snel weer weg. En de familie Voorhoeve? Die had het materiaal afgestaan aan ‘Speciale Collecties’ in Wageningen, de belangrijkste bron voor dit onderzoek. Maar er is ook veel weggegooid, voegt Ruud teleurgesteld toe.

Ruud heeft acht jaar aan zijn boek gewerkt en de laatste twee jaar was het meer dan een hele baan. Nu is hij weer druk met de PR van het boek.

“Ontdekte je nieuwe, interessante dingen bij het onderzoek?”

Ruud: “Ja, bijvoorbeeld de tuinen voor Jurgens in Nijmegen. Jurgens was rijk geworden door margarine te produceren (later uitgegroeid tot Unilever) en had een huis met een tuin van Voorhoeve in het centrum. Dat huis is in de oorlog verwoest. En in de wijk Brakkestein legde Voorhoeve een park aan. Dat is er nog, wel enigszins aangepast. De gemeente Nijmegen bezat over beide geen informatie. Echte ontdekkingen dus!”

Het boek straalt uit dat Ruud een liefhebber is van oude kaarten. Dat beaamt hij. Hij zit met vergrootglas en vergrotingen op de computer minutieus naar kaarten te kijken. In Ermelo mocht hij van de archiefmedewerker een kaart lenen (de directeur mocht er niet van weten!), maar die moest dezelfde dag weer terug, na fotograferen in Wageningen. Een dagreis met de buit op pad.

“Vind je dat er ontwikkeling zit in de ontwerpen van Voorhoeve?”

Ruud legt het uit: “Om het huis een tuin en verder weg wordt het natuurlijker en passend in het landschap. Je kan dat niet ‘behoudendheid in zijn carrière’ noemen. Voor-

Landschapsarchitect Samuel Voorhoeve

hoeve verzette zich tegen bouwplannen in Oosterbeek. Dat lijkt op het huidige verzet daartegen in de gemeente. Zonder Voorhoeve had Oosterbeek er anders uitgezien: de Bilderberg, Sonnenberg en Bato’s Wijk zouden volgebouwd zijn. Door Voorhoeve is veel moois behouden gebleven. Ik heb veel waardering voor Voorhoeve. Hij was een harde werker, hij was sociaal, kon praten met de (rijke) opdrachtgevers en kwam op voor de uitvoerders. Voorhoeve is vrij vroeg overleden. Hij is gestorven door te hard te werken en door teleurstelling over de vernieling van twee grote werken, Bato’s Wijk en Duno, in de oorlog, denk ik.”

Gratis ecologisch tuinadvies door tuintolken

TEKST EN FOTO: EDITH GERRITSMA

Maar liefst 20 tuintolken zijn afgelopen jaar opgeleid om bewoners uit de gemeente Renkum gratis te adviseren hoe ze hun eigen tuin duurzamer, groener en biodiverser kunnen maken. Een tuintolk luistert, denkt mee en vertolkt wensen in een advies waar de klant én de natuur beter van worden.

Ik ben op bezoek bij hovenier Hans Huitema in Doorwerth die het concept van tuintolken heeft bedacht en samen met andere hoveniers heeft ontwikkeld. In opdracht van de gemeente zijn inmiddels 20 tuintolken opgeleid en is er budget om de komende vijf jaar de tuintolken verder te begeleiden en hun kennis te verdiepen. Ook zullen er publieksevenementen worden georganiseerd zoals een workshop over hoe je zelf compost kan maken.

Hans: “Ter bevordering van biodiversiteit en burgerparticipatie heb ik in opdracht van de gemeente bij wijze van proef tuinadviezen opgesteld voor 10 bewoners die zich hadden opgegeven na een oproep op Facebook. Daar merkte ik dat bewoners graag zelf iets voor de natuur willen doen in hun eigen tuin, maar niet weten hoe ze dat moeten aanpakken. Welke planten ze kunnen plaatsen, waarom sommige planten niet aarden in hun tuin, etc.” Het project werd daarom uitgebreid en samen met drie andere hoveniers werden vervolgens in 2024 ruim 30 inwoners van de gemeente van advies voorzien. Samen met de klant werd een advies opgesteld om de tuin natuurlijker, afwisselender en vaak ook onderhoudsarmer te maken. De bewoner kon daarna zelf aan de slag.

Van proef naar project

Van dit project hebben de hoveniers veel geleerd. Ze merkten dat er steeds meer mensen naar mogelijkheden zoeken om hun tuin te verrijken. Zo ontstond het idee om vrijwilligers op te leiden die mensen hierbij kunnen helpen. Ze zochten 20 mensen die als vrijwilliger opgeleid wilden worden tot tuinadviseur, tot tuintolk. Na aandacht in de plaatselijke media en na de organisatie van een paar informatieavonden lukte dat.

Hans: “Uiteindelijk hadden we een leuke groep mensen die in drie volle dagen zijn opgeleid tot tuintolk. Aan bod kwamen beplanting, hergebruik van materialen, de zin en onzin van onkruiden, dieren in de tuin, afkoppelen van regenwater, en nog veel meer. Er werd zowel theorieles gegeven als praktijkles. Zo hebben we samen een ecologisch advies opgesteld voor de tuinen van Dorpshuis Ons Middelpunt en van de Ontmoetingskerk in Doorwerth. Het grappige is dat de meeste vrijwilligers al best veel wisten over de natuur. De een weet veel van planten, de ander van vijvers, insecten, etc. Zo leren, stimuleren en inspi-

Hans Huitema en Majelle Bakker

reren we elkaar. Ook is in de opleiding aandacht besteed aan hoe je echt met elkaar in gesprek kunt gaan. Wij komen niet als tuintolk even zeggen hoe het moet. De vraag van de klant staat centraal. Wij proberen mee te denken en goede adviezen te geven. Het is echt niet de bedoeling dat de hele tuin van iemand wordt omgegooid. Soms zorgen een paar kleine ingrepen al voor een wereld van verschil. Een paar tegels eruit, een plant op de juiste plek, een insectenhotel, een rommelhoekje voor de egel of een regenton: ook met kleine stappen kun je veel doen. Zelfs een balkon kan bijdragen aan biodiversiteit.” Majelle Bakker, de partner van Hans, is één van de mensen die is opgeleid tot tuintolk. “Ik merk dat er bij mensen nog zo veel vooroordelen leven. Bijvoorbeeld dat een natuurlijke tuin veel meer werk kost of dat je een hele rommelige, verwilderde tuin zou krijgen als je een natuurlijke tuin aanlegt. Maar je kunt ook een ecologische tuin aanleggen die helemaal niet veel werk oplevert.”

De nieuw getrainde tuintolken zijn inmiddels enthousiast aan de slag gegaan. Hans: “We hebben nog nauwelijks iets aan PR gedaan en er zijn al 23 aanvragen binnen van bewoners voor gratis tuinadvies. Daarvan zijn er op dit moment 13 afgehandeld.”

Vergroenen

Doe je zelf én de natuur niet tekort! Iedereen kiest voor een tuin vol bloemen boven een tuin vol steen. Wil je gratis advies van een tuintolk? Meld je aan of tip iemand die interesse heeft. Stuur een mail naar info@pan-tuinen.nl of tuintolk25@gmail.com of bel (026) 33 48 111.

En komt dit concept van tuintolken u nou als IVN-er bekend voor, dan is dat niet vreemd. Ook de landelijke IVN heeft een soortgelijk project opgezet in samenwerking met Stichting Steenbreek: Tuinrangers. Zij zijn inmiddels in 16 gemeenten in Nederland actief.

De blauwe reiger, een deftige opportunist

TEKST: MARIA VAN KEMPEN. FOTO'S: ROB WURSTER

Ineens vliegt hij met een grote, sierlijke vleugelslag op uit onze piepkleine vijver. De reiger ziet het water blijkbaar vanuit de lucht, terwijl er veel planten overheen hangen. En ja, er zijn kikkers in onze vijver. Na dit onverwachte bezoek nog steeds? Bij opstijgen zie ik niets in zijn bek. De volgende dag is er nog gekwaak.

Een blauwe reiger maakt op mij een deftige indruk. Hij vliegt met afgemeten slagen, schrijdt statig door een weiland of staat onbeweeglijk in of naast het water. Bij sloten en plassen eet hij kikkers, vissen en (exotische) rivierkreeften. In weilanden zoekt hij naar muizen, mollen, wormen en insecten. Opvallend vaak zie ik blauwe reigers in een pas gemaaid weiland. Daar zijn de ontregelde dieren waarschijnlijk een gemakkelijke prooi. In steden komen ze na de markt een hapje mee-eten. In de dierentuin van Arnhem zat er een pontificaal op een dak te wachten op zijn kans. Diergaarde Blijdorp klaagt over hen als 'hooligans' die de voedertijd kennen: "Ze vliegen van de flamingo's via de pelikanen door naar de zeehonden met als eindbestemming de pinguïns. De eetlust houdt niet op bij vis alleen. Een jonge flamingo of pinguïn staat ook op het menu."

Dat opportunisme geldt niet alleen voor het eten, maar ook bij hun vogeltrek. Ze vlogen vroeger naar Afrika, maar veel blauwe reigers blijven nu in Nederland en een deel gaat naar Engeland of Frankrijk. 's Winters komen er reigers uit het noorden hierheen. Als het in Nederland een langere periode hard vriest, hebben de blijvers een probleem om aan genoeg voedsel te komen. Dan sterven veel blauwe reigers, vooral als ze in een weiland gaan zitten wachten op de dooi. Dat energiebesparend gedrag lijkt niet zo slim, als je ook een wak kunt opzoeken of naar de

dierentuin of de markt kunt gaan. Door de opwarming is hier overwinteren tegenwoordig geen groot risico. Naar Afrika vliegen is ook gevaarlijk. Wel goed voor het behoud van de best aangepaste vogels.

Hoewel kwetsbaar in een strenge winter, legt een aantal reigers de eerste eieren al in februari. Andere broeden pas in mei. Ze maken slordige nesten hoog in bomen, bij elkaar in een kolonie, niet ver van open water. Een spectaculair gezicht, zo'n kolonie. Het is lastig om de nesten en de reigers te zien tussen de hoge takken, zeker als je niet zo ervaren bent en geen stijve nek wilt krijgen van omhoog kijken. Steeds vaker broeden de reigers solitair, dus niet in een kolonie en ook laag in struiken.

De reiger legt ongeveer vijf eieren, zo groot als een klein kippenei. Vrouw en man reiger broeden allebei en na ongeveer 25 dagen komen de eieren uit. Na zes weken kunnen de jongen vliegen, maar dan blijven ze nog een week of twee bij het nest. Daarna vertrekken de jongen en leven als solitaire vogel, behalve de maanden dat ze in een kolonie broeden.

Sinds een jaar of tien zie je hier veel grote zilvereigers. Ik vreesde dat zij de blauwe reigers zouden verdringen. Van concurrentie is niets te merken; soms staan ze gebroederlijk bij elkaar. De blauwe reiger is van alle markten thuis. Misschien dat hij daardoor geen last heeft van zijn zilveren collega's.

Bron

<https://www.natuurzin.nl/blauwe-reiger>

Struinen door de Bovenste Polder bij Wageningen

TEKST EN FOTO'S: HETTY KROESE

Hier ben ik vaak te vinden, in de Bovenste Polder. Een uniek stukje uiterwaarden langs de Nederrijn ten zuiden van Wageningen. Ik volg de paden tussen de rivier en de winterdijk, tussen de weg naar de veerpont en die van de haven naar de Wolfswaard. Hier, in deze uiterwaard kan ik mijn hart ophalen. Over dijken, dijkjes en slingerende paden. Langs moeras, sloten en geulen. Door gras- en rietland, wilgen- of oibossen. Door weer en wind. Een prachtig leefgebied vol flora en fauna. Altijd anders. Altijd uniek.

Neem een herfstdag, na flink wat regen. Ik trek mijn laarzen aan — je weet maar nooit.

In deze tijd van het jaar kun je zomaar stuiten op hoog water, soppige graslanden of spekgladde klei. Dat is wat anders dan tegengehouden worden door verbodsborden in het broedseizoen of door prikkeldraad en dichte braamstruiken. Kruip door, sluip door.

Na regen komt zonneschijn en hoe. Het kleurenpalet is enorm, warme kleuren, felle contrasten, diepe schaduwen. En even later ziet alles er weer grijzer uit, doordat de zon achter de wolken verdwijnt.

Vandaag zullen er weinig weide- en watervogels zijn. Ik kreeg wat ik hoopte: ik zag flink wat koperwieken en volop felrode bessen in de meidoorns. Mijn blik gaat omhoog als ganzen luidkeels in V-formatie overvliegen, en omlaag bij de beverdam. Ik kijk richting stad als ik de kerkklok hoor luiden — juist op het moment dat de torenhaan blinkt in het zonlicht. En telkens weer trekt de steenfabriek mijn aandacht, met zijn hoge, markante schoorsteen, onlosmakelijk verbonden in dit landschap.

Als ik terugloop van de zomer- naar de winterdijk, steek

ik de slufte over via de 'schaatsbrug'. Deze nevengeul is gegraven om de rivier meer ruimte te geven bij hoog water.

Op de brug blijf je vanzelf stilstaan — het uitzicht is weids, het water leeft. Het is zo'n mooie plek. Altijd zijn er wel watervogels, soms zelfs een lepelaar, die komt buurten vanuit de 'Blauwe Kamer'.

Maar kom ook eens op een ander moment. 's Ochtends vroeg, wanneer de mist vanuit de uiterwaarden over de dijk trekt. 's Avonds bij zonsondergang.

In de winter, met witte velden, ijspegels aan het prikkeldraad en schaatsers op de plassen.

Bij hoog water, als het landschap indrukwekkend verandert en je de kracht van de rivier voelt.

In het voorjaar wanneer de bezetting van het vogelorkest op z'n sterkst is en de fauna zich ontvouwt.

Of ga via de haven naar de zomerdijk, waar doordeweeks de Rijnaken gelijk op met de roeiers de haven uitglieden. Waar graffiti het beton siert. Waar nu een kunstwerk prijkt op de 56 meter hoge silo: een slechtvalk die een boot aan hogerwal tilt. Een ode aan de omgeving én de bewoners van de haven. Ook dit hoort bij deze uiterwaard.

Geniet zo vaak als je kunt van deze krachtige, prachtige Bovenste Polder.

Wat doen we met de Amerikaanse eik?

TEKST EN FOTO'S: ALBERT BOS

Chrysanten met takken herfstbladeren van de Amerikaanse eik sierden vroeger veel huiskamers. We kijken nu wat anders tegen de invasieve exoot aan. In natuurgebied rond Wolfheze werkt Natuurmonumenten aan het omvormen van vroegere productiebossen naar natuurlijke, inheemse bossen. Een belangrijk onderdeel daarvan is het verwijderen van uitheemse boomsoorten, vooral de Amerikaanse eik, douglasspar en Japanse lariks.

Waarom wordt de Amerikaanse eik verwijderd?

De Amerikaanse eik is een invasieve exoot, vormt een dichte kroon en laat weinig licht door, verdringt inheemse bomen zoals de zomereik (een beschermde soort), laat slecht afbreekbaar strooisel achter, waardoor er bijna geen ondergroei ontstaat, heeft weinig natuurlijke vijanden en groeit sneller dan inheemse soorten, ondersteunt slechts 13 insectensoorten, terwijl een inlandse eik 423 soorten draagt en hoeft dus geen energie te steken in bijvoorbeeld het herstellen van vraatschade door rupsen en insecten. Hierdoor ontstaan eenheidsbossen met weinig variatie en lage biodiversiteit.

Hoe wordt het bos hersteld?

Geleidelijk of in één keer worden Amerikaanse eiken, afhankelijk van de locatie, verwijderd. In gebieden waar de soort te dominant is (zoals Wolfheze), werkt geleidelijke verwijdering niet. Daar wordt de soort in één keer weggehaald. Na het verwijderen komt er meer licht op de bodem, waardoor inheemse struiken en bomen (berk, beuk, lijsterbes, zomereik) kunnen kiemen. Dood hout wordt bewust in het bos gelaten om insecten, vogels en schimmels te helpen.

Wat is het doel van de maatregelen?

Een gezond, gevarieerd en toekomstbestendig bos, beter

bestand tegen klimaatverandering. Meer structuur en soortenrijkdom. Herstel van Natura 2000-doelen, waaronder oude eikenbossen en open plekken met oude bosflora. In 2018 is het Natura 2000-beheerplan Veluwe vastgesteld. (Herstelprogramma Bossen Natura 2000 Veluwe provincie Gelderland <https://tinyurl.com/3tw852a2>)

Wat zijn de nadelen én de voordelen van de Amerikaanse eik?

Nadelen (reden voor bestrijding) zijn: invasief op droge, voedselarme zandgronden. Verdringt inheemse soorten en verhindert ondergroei. Blijvende hoeveelheid eikels maakt beheer noodzakelijk. Ook lopen de stobben van de omgezaagde bomen uitbundig uit (zie onderstaande foto's).

Voordelen (waarom niet overal bestrijding nodig is) zijn: doet het goed op schrale grond en is droogtetolerant. Levert waardevol hout. Eikels zijn voedsel voor dieren. Sommige zeldzame paddenstoelen en kevers leven erop. Oude bomen vormen holtes voor vleermuizen.

Daarom is volledige uitroeiing niet overal wenselijk, maar wél in natuurgebieden waar het doel biodiversiteit en herstel van inheemse bossen is.

Natuurmonumenten heeft deze zomer een wandeling gehouden voor belangstellenden om de plannen toe te lichten. Wanneer de zware machines in de bossen verschijnen, slaat de schrik om het hart. Kabaal en omgewoelde bosgrond en paden zijn het gevolg. Na bezwaren gaat Natuurmonumenten minder rigoureuus te werk.

Nu zijn vooral rust en geduld op zijn plaats. Zullen we over een paar jaar weer eens gaan kijken?

Koele kikkers!

TEKST EN FOTO: SEP VAN DE VOORT

Een jaar of drie geleden betrokken wij ons nieuwe huis in Doorwerth, terug in de regio na ruim veertig jaar wegge-weest te zijn. Van de voorgaande bewoners kregen we best een mooie tuin overgeleverd, zij het met één grote steen des aanstoets en met één groot gemis. De steen des aanstoets was een weliswaar groen gazon dat echter helaas van kunstgras was gemaakt. Dat ging er natuurlijk als eerste uit. Wat ik miste was een klein vijvertje voor wat meer leven in de tuin, met name insecten en, als het even kon, amfibieën. Met behulp van een IVN doe-het-zelf--pakket en Tuiny poel waterplanten was ook dat snel geregeld. Een paar emmers water uit de sloot bij kasteel Doorwerth moesten voor het nodige leven zorgen en dan maar afwachten wat er gebeurde.

Tot onze verrassing verscheen in de loop van de zomer al een kikker aan de waterrand, geen idee waar deze vandaan gekomen was. Helaas beviel het de kikker kennelijk niet want al snel was hij weer verdwenen. Dit voorjaar begon echter veelbelovend met maar liefst vier groene kikkers die, vaak gebroederlijk, in het zonnetje zaten te wachten op voorbijvliegende maaltijden. Opnieuw: geen idee waar deze kikkers vandaan kwamen, maar deze keer bleven ze de hele zomer in onze tuin bivakkeren. Een bijzondere gast dreigde de rust te verstoren: midden in de zomer schoof een paar keer een ringslang de vijver in en ik vreesde dat hij het op onze kwakende vrienden had gemunt, maar gelukkig leverde iedere telling weer vier kikkers op. Ik genoot van deze rustige tuingenoten (van gekwaak hebben we eigenlijk geen last gehad) en iedere dag ging ik wel eventjes buurten. De beestjes leken ook langzaam maar zeker aan ons te wennen en stelden het wegspringen voor onze nabijheid steeds verder uit. Tot op een dag, toen de herfst begon te naderen en de temperatuur te zakken, alle vier onze burens verdwenen waren en ik me afvroeg hoe kikkers eigenlijk de winter overleven.

Ik wist natuurlijk dat kikkers koudbloedige dieren zijn en hun lichaamstemperatuur mee zakt met de omgeving, dus in de winter wordt dat wel een lastig dingetje. Om te overleven moet hun metabolisme vertragen met het dalen van de temperatuur en om geen gemakkelijke prooi te zijn, is het dus beter om een goede schuilplaats op te zoeken. Het bijzondere van de groene kikker is dat hij niet alleen via zijn longen kan ademen, maar ook via zijn huid. Mocht je de neiging hebben zo'n kikker op te pakken dan is het dus zaak rekening te houden met die zeer gevoelige huid. De meeste groene kikkers verdwijnen in de loop van de herfst daarom onder water en graven zich in de modder op de bodem in. Ze eten niet en bewegen nauwelijks maar blijven wel alert genoeg om te reageren op veranderingen in hun omgeving. Als de temperatuur plotseling stijgt, kunnen ze zelfs tijdelijk actief worden. Bij vorst wordt het gevaarlijk als de vijver dichtvriest. Langzaam maar zeker raakt de zuurstof op en zeker als er veel dood

materiaal in het water ligt, gaat dat snel en komt er door het rottingsproces CO₂ vrij. Een schone taak voor ons dus om de vijver open te houden, mocht het gaan vriezen. En dan maar hopen dat we onze koele kikkers volgend voorjaar weer kunnen begroeten!

Lezingen en tentoonstelling

Onlangs verscheen het boek 'Hoogtelijnen. Werken van landschapsarchitect Samuel Voorhoeve (1880-1948)', geschreven door Ruud Schaafsma. Over dit boek verzorgt Ruud een serie lezingen.

Lezingen

- op **2 december 2025** in Ons Middelpunt in Doorwerth. Aan de orde komen o.a. Duno, Zilverberg en Laag Wolfheze (toegang € 5,-);
 - op **9 december 2025** in de Remonstrantse kerk in Oosterbeek. Hier komen o.a. Bato's Wijk, Wassenaersheuvel, Pietersberg, Bilderberg ter sprake, maar ook het Wegenplan en plaats van het gemeentehuis en enkele tuinen (toegang € 7,-);
 - op **21 januari 2026** in Boscafé de Beken in Renkum. Hier komen aan de orde Voorhoeves werk aan Keijenberg, begraafplaats Harten, tuin van het huis 'Welgelegen' (toegang € 7,-).
- Alle lezingen: inloop 19.15 uur met koffie/thee, start lezing 19.30 uur.

Tentoonstelling

Over het boek 'Hoogtelijnen' is een tentoonstelling ingericht bij Speciale Collecties in het Forumgebouw van de Universiteit Wageningen. In de tentoonstelling is het werk van landschapsarchitect Voorhoeve te zien en worden verbanden gezocht tussen zijn werk en een hedendaags project, Bos van de Toekomst. De tentoonstelling is van **6 november 2025 t/m 3 april 2026** gratis te bezoeken op werkdagen van 9 tot 13 uur of 's middags op afspraak (0317 - 48 27 01) of per mail speccoll.library@wur.nl.

Werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud

TEKST EN FOTO: EDITH GERRITSMA

De werkgroep Landschapsonderhoud heeft zaterdag 15 november hard gewerkt op de Bilderbergheide in Oosterbeek. Er is weer heel wat ongewenst groen verwijderd. Gelukkig was het grotendeels droog, soms een klein miezertje.

Oorspronkelijk stond onderhoud op de Hemelse Berg/Pietersberg op het werkprogramma, maar dat is veranderd naar onderhoud aan de Bilderbergheide. Coördinator van de werkgroep Albert Smit: “We hebben ons vooral gericht op het verwijderen van bramen, jonge berken en dennen op de heide. Ook de strook met berken naast de heide hebben we aangepakt: daar hebben we de opslag van Amerikaanse eik verwijderd. Vooral voor het wegnemen van bramen is het prettig als de grond niet bevroren is. De in januari geplande werkzaamheden op de hei zijn daarom naar november verplaatst en gaan we in januari naar de Hemelse Berg/Pietersberg.”

Snoeien en spitten: 'best zwaar werk'

Maar liefst 12 mensen waren de hele ochtend in de weer, inclusief de twee kleinzoonjes van Albert Smit. Bij sommige mannen stond het zweet op hun voorhoofd, het is best zwaar werk, al dat gesnoei en gespit. Maar ook dank-

baar, zoals Riemke vertelt: “Als baby ging ik al met mijn ouders mee wilgen knotten, ik lag dan in mijn wiegje op de dijk. Later ben ik zelf ook actief geworden. Ik vind het leuk om op verschillende natuurgebieden mee te werken aan het beheer. Vaak wandel ik dan later nog eens op zo'n plek en zie dan het resultaat van ons werk. Heel zin- en eervol.”

Present ter ere van 40-jarig bestaan

Tijdens de koffiepauze mét koek werden de vrijwilligers verrast. Ter ere van het 40-jarig bestaan kreeg iedereen een glazen theeglas met inscriptie 40. Op mijn vraag of iemand al 40 jaar lid is van deze werkgroep kreeg ik een ontkennend antwoord. Maar 28 is ook een bijzonder indrukwekkend getal: Albert Smit en zijn vrouw Con van Regteren zijn al 28 jaar actief in deze werkgroep!

Werkochtenden

Bekijk het activiteitenprogramma achterin de Zuidwester voor de data van de volgende werkochtenden van de werkgroep Landschapsonderhoud.

Terugblik ALV

TEKST EN FOTO'S: EDITH GERRITSMa

De laatste algemene ledenvergadering (ALV) op 27 september 2025 werd druk bezocht door zo'n 30 mensen. We waren te gast bij de Brasserie van de Golfclub Heelsum. Na de afhandeling van de zakelijke agendapunten werd een lezing gegeven over de natuur, inrichting en het beheer van de golfbaan door Nico Smeet, lid van de baancommissie van de Golfclub. Aansluitend volgde een verrassende rondleiding over de golfbaan.

De Heelsumse golfbaan beschikt over 27 holes met diepe hollows, ruige bunkers, heide en zanddalen. Bij de inrichting en beheer probeert men zoveel mogelijk aan te sluiten bij het oorspronkelijke heidelandschap en ruimte te geven aan de planten en dieren die er thuis horen. Na de vergadering nam de spreker ons mee de golfbaan op voor een rondleiding. De zon scheen, dus we hadden geluk.

De ecologisch onderhouden golfbaan bezit een rijke flora en fauna. Op het eerste gezicht zou je dat niet denken, de meeste golfbanen zien eruit als monotone grasvelden. Op dit golfterrein vind je meer dan 300 soorten planten, meer dan 60 soorten vogels en veel verschillende paddenstoelen, mossen en korstmossen. Ook zijn er zoogdieren, reptielen en insecten te spotten zoals de das, vos, ree, egel,

boommarter en de wolf. Voor de diversiteit aan paddenstoelen en korstmossen zijn bomen zoals grove den, eik en berk essentieel. Ook die vind je in Heelsum. Op de ruwe stammen bieden berken bovengronds onderdak aan vele soorten korstmossen en ondergronds profiteren zij van kleurrijke paddenstoelen.

Voor veel IVN-ers was het een onverwachte, aangename én leerzame rondwandeling door een golfbaan met veel aandacht voor natuur en biodiversiteit. IVN dankt Golfclub Heelsum voor hun gastvrijheid en leerzame lezing en rondleiding!

Cicaden in Nederland

Een voorbijgelopen soort

Pas las ik dat er in Nederland circa 432 soorten cicaden zijn. Ik schrok, zie jaarlijks bijna altijd hetzelfde viertal: het spuugbeestje, de bloedcicade, de groene rietcicade en de rododendroncicade.

Ik loop dus aan heel veel soorten voorbij! Maar misschien ook niet vreemd. Ze zijn veelal klein, vaak wat grauw van kleur en springerig. Ik zie kennelijk vooral de meer kleurrijke cicaden.

De cicade heeft een wat typische bouw, wat driehoekig en gevleugeld. Al zie je de opgevouwen vleugels vaak slecht. Het zijn ook niet de beste vliegers. Het zijn echte vegetariërs en met hun korte snuit zuigen ze plantensappen. Voordat een cicade volwassen is, leven ze veelal, soms zelfs jaren, onder de grond. Vanuit de eitjes worden ze zogenaamde nimfen. Na vaak meerdere vervellingen komen ze pas uit de grond. Voornaamste doel is dan voortplanting. Vaak leven ze dan nog maar weken tot maanden.

Jaarlijks zie ik vanaf augustus in mijn tuin de rododendroncicade (foto rechtsonder). Een bijzonder kleurrijk beestje. Voor de rododendron echter schadelijk. De eitjes worden in de knoppen gelegd. Dit geeft sneetjes in de knoppen, waardoor schimmels naar binnen kunnen kruipen en de knop afsterft.

In de uiterwaarden zie ik vaak groene rietcicaden (foto rechtsboven), vaak in de zomermaanden. Goed op je voeten letten aan waterranden of grasstukken en dan zie je soms hele kleine beestjes weg springen. Wanneer je er één ziet, zie je er vaak snel meer. Het mannetje is meer blauwig en het vrouwtje meer groen.

Cultuurhistorische wandeling in Oosterbeek

Misschien niet bij iedereen bekend: maar er is een herziene versie verschenen van de brochure 'Een cultuurhistorische wandeling in Oosterbeek' door Rody Chamuleau (met foto's van Daan van Oort en uitgegeven door boekhandel Meijer & Siegers).

De route is ongeveer 8 km en start bij boek- en kantoorboekhandel Meijer & Siegers en Schoonoord. Er zitten bospaadjes en trappen in de route, dus ongeschikt voor rolstoelgangers. In de brochure is een routekaartje opgenomen en vind je een toelichting bij tal van plekken en panden zoals de Pietersberg, de Hemelseberg, Ropzenhage, het Hemeldal, Oude Begraafplaats, etc.

De brochure is verkrijgbaar bij boekhandel Meijer & Siegers in Oosterbeek voor € 4,50.

Volgend jaar ga ik beter opletten of ik de score van vier soorten toch echt uit kan breiden!

Bronnen: EIS, Wikipedia, AI, IVN Gooi & omstreken

Tekst en foto's: Jeannet Scheffer

Beste lezers,

In het voorjaar van 2012 werd ik de eindredacteur van de Zuidwester, het contactblad van onze IVN-afdeling. Mijn taak bestond uit (eind)redactie en opmaak. Voor het eerst werd het blad digitaal opgemaakt en gedrukt. Het werd een blad met een min of meer vaste vormgeving met teksten in duidelijke letters en met veel foto's in kleur, twee keer per jaar en vanaf 2021 vier keer per jaar. Niet alleen het uiterlijk van het blad veranderde in al die jaren, maar ook de inhoud. Van een blad met jaarverslagen en werkzaamheden van werkgroepen, kwam steeds meer de nadruk te liggen op een goed leesbaar blad met veel aandacht voor educatieve artikelen over planten, dieren, (werk)gebieden en korte actuele berichten. Ik heb met veel plezier al die Zuidwesters voor u gemaakt. Nu is het tijd voor een nieuwe eindredacteur.

Simone Saarloos, eindredacteur

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struikt voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

‘Hoogtelijnen’

Henny Taks, voorzitter van IVN Zuidwest Veluwezoom, overhandigt het boek 'Hoogtelijnen' van Ruud Schaafsma aan Marieke Paulssen en Joop van Zoelen als dank voor hun gastvrouw- en gastheerschap voor De Zomp.

Groene transformatie in Parijs

Parijs ondergaat in hoog tempo een groene transformatie. Deze opmerkelijke verandering was voor scape magazine aanleiding om het vergroeningsproces van nabij te belichten in de publicatie 'The greening revolution – from Paris with love'. (www.uitgeverijblauwdruk.nl) Onder leiding van burgemeester Anne Hidalgo verdwijnt de auto in tal van Parijse straten en krijgen voetgangers en fietsers volop de ruimte. Op pleinen en rotondes vrijen stadsbossen, oude treintracés veranderen in langgerekte parkstroken en de even beroemde als beruchte ringweg, de Boulevard Périphérique, wordt op strategische plekken overkapt. En toeristische hotspots, zoals de omgevingen van de Notre Dame en de Eiffeltoren, krijgen een groene make-over. (www.biind.nl/artikel/integrale-gebiedsontwikkeling/groene-metamorfose-parijs-onder-de-loep)

Streektuinmengsels

Maak van jouw tuin een stapsteen voor de unieke natuur bij jou in de buurt. Een streektuin is een groene, levende tuin – met daarin één of meerdere inheemse planten die van nature voorkomen in de omgeving en die misschien zelfs kenmerkend zijn voor jouw streek – planten die bijvoorbeeld ook van specifiek belang zijn voor lokale bestuivers. De Nederlandse biodiversiteit staat en valt met lokale diversiteit. Juist onze streekeigen inheemse plantensoorten hebben nú een steuntje in de rug nodig. Samen met Streektuinen.nl heeft Cruydhoeck 25 streektuinmengsels samengesteld. Een uniek bloemenweidemengsel dat perfect aansluit bij de lokale omstandigheden in jouw streek.

Trend van vleermuizen, 1986-2024

Lange tijd zijn populaties vleermuizen achteruitgegaan, maar na 1986 worden veel soorten weer in toenemende aantallen waargenomen. De toename is vooral te zien bij overwinterende vleermuizen, maar ook in de zomer worden meer vleermuizen geteld dan voorheen. Voor meer informatie kijk op: www.clo.nl/indicatoren/nl107024-trend-van-vleermuizen-1986-2024.

Activiteitenprogramma december 2025 - maart 2026

Informatie

Vogelwerkgroep: Els Roode, tel. 0317 – 31 82 12, els.frank@planet.nl.

Werkgroep Beken en sprengen: Ruud Schaafsma, tel. 0317 – 31 51 17, ruud.schaafsma@gmail.com of Gerrit Brouwer, tel. 0317 – 35 15 45, gerrit.brouwer@gmail.com. Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek: Wiebe Selders, tel. 026 – 334 18 25, wiebe.selders@hetnet.nl. Werkgroep Landschapsonderhoud: Albert Smit, 06 – 53 65 89 50, smit.albert52@gmail.com of Thijs van der Vel-den, 06 – 23 11 80 23, mijmvandervelden@kpnplanet.nl. Werkgroep Jufferswaard: Hermien Mijnen, 06 – 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com.

DECEMBER

7 december 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de het Heelsums beekdal bij 'het kerkje op de heuvel'. Verzamelen: Hoek Koninginnelaan / Kerkweg bij de speelplaats te Heelsum.

7 december 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

13 december 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

14 december 2025: vogelwerkgroep. Excursie naar Kwade Hoek Goeree-Overflakkee. Verzamelen om 06.50 uur en vertrek 07.00 uur vanaf het Esso Express benzine station, Utrechtseweg 121, Renkum. Aanmelden voor 13 december per email: els.frank@planet.nl.

21 december 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

21 december 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

27 december 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

JANUARI

2 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

3 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

10 januari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

11 januari 2026: vogelwerkgroep. Wandeling Kraaijenbergse Plassen bij Cuijk.

16 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

17 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

24 januari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Bijhouden grote heide en bosperceel op de Bilderberg in Oosterbeek. Verzamelen: Bilderberglaan te Oosterbeek.

30 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

31 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

FEBRUARI

7 februari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten langs de Leigraaf bij de Veerweg en het Drielse Veer. (Voor de liefhebbers na afloop broodjes en uiensoep.) Verzamelen: bij Veerweg 5 te Oosterbeek.

7 februari 2026: vogelwerkgroep. Wandeling Planken Wambuis

13 februari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

14 februari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

21 februari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Onderhoud op de Hemelse berg Verzamelen: Benedendorpsweg bij gesloten ingang Hemelse berg te Oosterbeek.

27 februari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

28 februari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

MAART

7 maart 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal nabij de manege. Verzamelen: Koninginnelaan bij stal Klein Vosdal te Heelsum.

13 maart 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

14 maart 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

14 maart 2026: vogelwerkgroep. Wandeling Renkums beekdal.

21 maart 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Heide schonen Z-W Zn N-O langs de spoorbaan Utrecht - Arnhem. Verzamelen: Hoek Parallelweg / Telefoonweg te Wolfheze.

21 maart 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Landelijke Opschoon Dag: uiterwaardenschoonmaak met leden van de werkgroep en zwerfafvalruimers uit de hele gemeente Renkum.

28 maart 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

De redactie van de Zuidwester wenst u

prettige feestdagen

Beleef de natuur

